

Příloha č. 11

Posudek oponenta habilitační práce

Masarykova univerzita	
Fakulta	Pedagogická
Obor řízení	Výtvarná výchova
Uchazeč	<i>PaedDr. Hana STADLEROVÁ, Ph.D.</i>
Pracoviště uchazeče	katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty MU
Habilitační práce (název)	STADLEROVÁ, Hana. (2015). <i>Speciální výtvarná výchova v pomáhajících profesích</i> . Brno: MU. 220 s. ISBN 978-80-210-8128-4.
Oponent	doc. PhDr. Karel Pančocha, Ph.D.
Pracoviště oponenta	Institut výzkumu inkluzivního vzdělávání, PdF MU

a. Aktuálnost námětu

Speciální výtvarná výchova je poměrně novou studijní a vědní disciplínou oscilující na hranici několika etablovaných vědních oborů s dlouholetou tradicí. Jmenovitě se jedná o pedagogiku, speciální pedagogiku, výtvarnou výchovu, výtvarné umění a v neposlední řadě také arteterapii/artefiletiku. Tématem předkládané habilitační práce je vymezení pole působnosti a ukotvení speciální výtvarné výchovy na poli disciplín, které připravují profesionály na povolání v tzv. pomáhajících profesích. Vzhledem k tomu, že se obor etabloval před méně než deseti lety a ucelených publikací, které by se komplexně věnovaly této disciplíně je poskrovnu, je předkládaná práce vysoce aktuální. Autorka pro legitimizaci nově vznikajícího oboru volí vývojový pohled a představuje postupný zrod speciální výtvarné výchovy, který nachází své kořeny již v druhé polovině dvacátého století ve formě ojedinělých, avšak o to ambicióznějších pracích jednotlivců, např. Jaroslava Nečase. K výraznějšímu rozvoji oboru pak přispívají mimo jiné rozvojové projekty Katedry výtvarné výchovy PdF MU, které postupně vytvářejí kontury nového oboru, včetně jeho cílů, objektu, metodologie a specifických metod a forem práce s různými skupinami marginalizovaných jedinců. Práce dr. Stadlerové pak představuje čtenáři ucelený a srozumitelný obraz předchozího i současného dění na poli speciální výtvarné výchovy.

b. Přístup k řešení

Autorka si zvolila poměrně netradiční, avšak čtenářsky velmi přitažlivý způsob prezentace základních pramenů oboru, charakteristik jeho cílů, ukotvení v současné výtvarné pedagogice i inkluzivním vzdělávání a neopomíjí ani otázky profesionalizace výtvarných pedagogů. Autorka tak v podstatě provádí čtenáře skrze historická východiska a přístupy k lidem, které můžeme označit za „jiné, marginalizované, či sociálně znevýhodněné,“ následně se věnuje výtvarným stylům, které se v životním prostředí těchto osob etablovaly, jako např. Art brut nebo Outsider art a dále na příkladech projektů s různými cílovými skupinami představuje aktuální otázky oboru, které se týkají podpory kvality života, tvořivosti, motivace, komunikace, užívaných metod tvůrčí práce, ale také profesionality a profesionalizace. Přestože je práce pojatá velmi extenzivně a klade si na jednu monografii poměrně ambiciózní cíle, jsem přesvědčen, že zvolený přístup lze považovat za adekvátní vzhledem k současnému vývoji oboru, který vyžaduje široký popisný přístup.

c. Použitá metodologie

Autorka popisuje zvolenou výzkumnou metodologii v samostatné kapitole předkládané monografie. Kapitola je stručná, avšak obsahuje všechny podstatné informace o cílech práce, výzkumných otázkách, výzkumném vzorku i zvolených metodách a technikách výzkumu. Kvalitativní přístup s využitím více technik a zdrojů dat považuji k popisu a následné snaze o rámování speciální výtvarné výchovy skrze témata vyvstávající ze shromážděných dat za vhodný. Vzhledem k druhu popisovaných výtvarných aktivit a akcí, které byly ve výzkumu sledovány, se naskytá otázka, zdali by nebylo vhodné využít také akčního výzkumu, kterým by bylo možné reagovat přímo na konkrétní problémy jednotlivých skupin a nastavovat metody a formy práce v průběhu samotného výzkumného cyklu, nikoli až zpětně z reflexí jednotlivých aktérů po proběhlých výtvarných aktivitách.

d. Kvalita a správnost dosažených výsledků

Výsledky, které autorka v práci představuje, nejsou založeny na pozitivistickém přístupu k vědě, nelze je tedy jednoduše posoudit jako správné či nesprávné. Vzhledem k rozsáhlému výzkumnému souboru (např. analýzy více jak tří set písemných reflexí), triangulaci dat a důkladně provedené analýze, považuji výsledky za kvalitní a odpovídající cílům práce. Určité výhrady mám pouze k obsahu kapitoly 1.1 Cesty ke zkvalitnění života jedince se sociálním znevýhodněním v historických proměnách, která popisuje různé společenské přístupy k osobám s postižením nebo sociálním znevýhodněním od starověku. Autorka však svůj historický exkurz, který je založen na poměrně úzkém výběru primárních zdrojů, končí v první polovině dvacátého století (J. Dewey), opomíjí tak podstatné radikální emancipační změny, ke kterým došlo v západní Evropě a USA v druhé polovině dvacátého století a v ČR na počátku devadesátých let dvacátého století (deinstitucionalizace, vznik sociálních hnutí osob s postižením a boj za občanská práva, neurodiverzita, odklon od medicínského či defektologického modelu postižení k tzv. sociálnímu modelu, atp.).

e. Původnost dosažených výsledků

Z publikace je patrné, že se autorka tématu využití výtvarné tvorby u osob s různým druhem sociálního znevýhodnění věnuje dlouhodobě. Výsledky její práce vycházejí z jejího vlastního badatelského zaměření, a to zejména v části práce, která se věnuje historii výtvarné tvorby a konkrétním osobnostem z oblasti pomáhajících profesí a školených i neškolených umělců. Druhá část práce vychází z akční tvorby, která byla realizována pedagogy a studenty oboru speciální výtvarná výchova na PdF MU. Přestože samotné akce probíhaly nejen pod vedením autorky, ale také dalších kolegyně a kolegů (např. P. Kamenický, M. Petrů, P. Kunčík, atd.), zpracování výstupů do uceleného výzkumu je původním výsledkem práce autorky posuzované monografie.

f. Uplatnitelnost výsledků pro rozvoj oboru a další bádání

Otázku uplatnitelnosti výsledků pro další bádání, které by se mohlo ubírat do oblastí aplikovaného výzkumu se zaměřením na akční výzkum a řešení konkrétních edukačních a socializačních problémů různých

marginalizovaných skupin nebo využitelnosti a efektivity různých metod a forem tvůrčí práce lze zodpovědět jednoznačně pozitivně. Výsledky práce autorky mohou posloužit jako inspirační pole a úvod do hlubších analýz konkrétních problémů spojených se sociálním začleněním např. osob s mentálním postižením, kterým je dosud mnohdy místo ve společnosti upíráno, včetně uznání jejich tvůrčího potenciálu a autorství k uměleckým dílům. Otázka dalšího rozvoje oboru je mnohem složitější, neboť ten je určován mnoha faktory, které nejsou pod kontrolou jedné osoby, v tomto případě autorky předkládané monografie. Přestože její text by k dalšímu rozvoji oboru mohl vést, je v současné právní (novela VŠ zákona a s ní spojené podzákoné normy) a ekonomické situaci (dlouhotrvajícímu úpadku financování pedagogických oborů na vysokých školách) otázkou, zda je takto specializovaný, právním normám se vymykající, odborně náročný (interdisciplinární) a v neposlední řadě i finančně nákladný obor v prostředí českého vysokého školství vůbec životaschopný.

g. Uplatnitelnost výsledků v praxi

Uplatnitelnost výsledků výzkumu v praxi je bezesporu nejsilnější stránkou předkládané práce. Jednotlivé kapitoly druhé části práce mohou sloužit v praxi různých pomáhajících profesí jako inspirační pole pro rozvoj uměleckých aktivit v prostředí škol a školských zařízení, a to zejména škol, které se rozhodly naplňovat myšlenky inkluzivního vzdělávání (viz např. kapitola 2.3. Speciální výtvarná výchova a inkluzivní vzdělávání) nebo v rámci různých terapeutických přístupů a práce v rámci sociálních služeb (např. kapitola 2.6 Tvorba jako prostředek léčby i zkvalitnění života jedince). Obdobě je možné publikaci využít jako základní literaturu pro studenty oboru speciální výtvarná výchova.

h. Formální úprava a jazyková úroveň práce

Formální a jazyková úprava práce je dobrá.

Dotazy oponenta k obhajobě habilitační práce (počet dotazů dle zvážení oponenta) ...

Jakým způsobem mohou být poznatky speciální výtvarné výchovy využity v rámci výuky v inkluzivních školách?

Kde (pokud vůbec) lze v rámci speciální výtvarné výchovy spatřovat hranice mezi terapií, výchovou a svébytnou uměleckou tvorbou?

Závěr

Habilitační práce STADLEROVÁ, Hana. (2015). *Speciální výtvarná výchova v pomáhajících profesích*. Brno: MU. 220 s. ISBN 978-80-210-8128-4 *splňuje* požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru Výtvarná výchova.

V Brně dne 1. 10. 2017